

Dr STIPE ŠUVAR

**PRODOR
TUĐIH
IDEOLOGIJA**

MARKSISTIČKI CENTAR
SPLIT
1973.

Dr STIPE ŠUVAR

**PRODOR
TUĐIH
IDEOLOGIJA**

MARKSISTIČKI CENTAR

SPLIT

1973.

MALA MARKSISTIČKA BIBLIOTEKA

**UREDNIK
ČURIN MIROSLAV**

O NASTUPANJU TUĐIH IDEOLOGIJA*

Naše društvo, pa i Savez komunista, pogotovo i Savez komunista, danas su poprišta koegzistiranja i sukobljavanja različitih ideologija, prvenstveno nekoliko utjecajnih ideologija. A, dakako, samo je jedna ideologija naša, ideologija samoupravnog socijalističkog društva, zasnovana na marksizmu. Ostale ideologije mogli bismo nazvati tudima.

Karakteristika je naše idejno-političke situacije danas jači prodor, pa i razmah upravo tih tuđih ideologija, što, razumije se, ne možemo objasniti formulom o imperijalističkoj zavjeri i infiltraciji, ili bilo čijoj i kakvoj zavjeri i infiltraciji, kako se to uobičajilo drugdje u socijalističkom svijetu. Mi moramo znati da socijalističko društvo u sebi dugo nosi realne društvene korijene antisocijalističkih pogleda i uvjerenja, jer nije to nikakvo savršeno i zrelo društvo, u kojem su ljudi uspostavili kontro-

* Riječ na Savjetovanju o idejno-političkom radu što ga je organizirao Izvršni biro Predsjedništva SKJ u Beogradu 26. i 27. VI 1972. godine.

lu nad stihijom društvenog razvitka, niti društvo koje više ne obiluje klasno-socijalnim nejednakostima.

Privrženost različitim ideologijama proizlazi u osnovi iz klasno-socijalnog položaja ljudi, iz njihovog položaja u odnosima proizvodnje. Ali, ljudi postaju plijen ideologija koje su uperene i protiv interesa njihove klase i društvene sredine i onda ako organizirane snage klase i društva ne vode dosljednu, oštru i otvorenu borbu za prihvaćanje, širenje i razvijanje ideologije vlastite klase i društva. U nas je, čini mi se, taj momenat vrlo značajan. Prodor tuđih ideologija više je rezultat inertnosti, neorganiziranosti, neangažiranosti i defanzivnosti Saveza komunista, progresivnih snaga i progresivne društvene misli, nego njihove snage i privlačnosti. I, što je najvažnije, posredna je posljedica kolebanja i nedosljednosti u razvitku našeg društva na osnovama socijalističkog samoupravljanja.

Naše je društvo jedino među današnjim konkretnim socijalističkim društvima široko otvoreno prema svijetu. I ono pokazuje da je otporno prema svim aspiracijama sa strane da se eventualno izmijeni njegova temeljna orijentacija. Međutim, propagandni i psihološki rat oko našeg puta, koji velikim blokovskim konstelacijama ne ide u račun, konstanta je našeg postojanja i razvitka, s kojom

moramo svakodnevno računati, a mi i na to često zaboravljamo u našoj ukupnoj idejno-političkoj akciji.

U procjepu između države kao administrativnog arbitra i tržišta kao stihijnog regulatora društvenih odnosa, snage samoupravljanja i njihova društvena svijest još su nedovoljno oformljene i prodorne; stoga još i trpe poraze u borbi s ideologijama građanske i birokratske restauracije. Sve ono što je u društvu antisamoupravno objektivno se javlja i kao uporište tih ideologija. Tuđe, antisocijalističke i antikomunističke ideologije dobijaju više slobodnog prostora za svoje djelovanje i utjecaje u našem društvu, pa i u redovima Saveza komunista, ne toliko zbog toga što se u nas razvijala demokracija i demokratizacija, već prvenstveno zbog toga što se javila stagnacija u razvitku društva na osnovama socijalističkog samoupravljanja i na toj stagnaciji i tendencija potiskivanja, prije svega, radničke klase iz odlučivanja o bitnim odnosima u društvu, o proizvodnim i iz njih izvedenim odnosima.

Ovom bih prilikom spomenuo nekoliko ideoloških orijentacija, za koje smatram da ne samo da Savezu komunista nisu prihvatljive nego da on mora ući u mnogo seriozniju, razrađeniju i dugotrajniju konfrontaciju s njima.

Na prvom mjestu spomenuo bih *tehnokratsku ideologiju*. Njezino je polazište u shvaćanju da današnja društvena uređenja konvergiraju na osnovama sve veće tehničke racionalnosti i da to posvuda rađa isti tip društva i iste društvene odnose, da rađa univerzalnu tehničku civilizaciju, u kojoj proizvodnju preuzimaju strojevi a kontrolu nad strojevima, a time i nad društvom, vrše specijalističke elite. Društveni odnosi se mijenjaju samo napretkom tehničke moći i efikasnosti, a tehnički napredak i velika produkcija dobara rješavaju sve društvene probleme, dovode do nestanka bijede i siromaštva, osiguravaju racionalno upravljanje društvom, demokraciju i jednakost, ukidaju klasnu podjelu i radničku klasu i donose kraj svih ideologija kao smiješnih folklornih nazora o društvu.

Prema tome, iz tog je ugla smiješna i nekakva borba za socijalizam i komunizam kao borba za fikcije ideologija kojima je došao kraj.

U pozadini tehnokratske orijentacije stoje one teorije građanskog društva što razvoj društva svode na industrijski automatizam, pri čemu odbacuju klasnu podjelu i klasne suprotnosti kao immanentne revolucionirajuće činioce društvenog kretanja.

Po logici tehnokrata, industrijsko društvo jednostavno prelazi u postindustrijsko. U mitu post-

industrijskog društva nalaze, dakle, kraj klasni antagonizmi i nejednakosti. A Marx i marksisti dakako, dokazivali su i dokazuju, da se građansko društvo nije formiralo kao završeni tip društva i da se iz njega revolucionarnim preobražajem — dakle, klasnom borbom koju vodi radnička klasa — ulazi u komunističko društvo.

Praktično ponašanje velikog dijela naših rukovodećih struktura u privredi i u drugim oblastima, kao i prodor funkcionalističke misli, koja nije ništa drugo nego garnirung tehnokratske orijentacije, u naše društvene nauke, u sfere kulture i umjetnosti dovoljno pokazuju da je prodor tehnokratske ideologije u naše društvo zabrinjavajući.

Na toj ideološkoj platformi organizira se danas glavni otpor socijalističkom samoupravnom razvitku. Možemo očekivati, a to se već i pokazuje, da će se na toj platformi pružati i glavni otpor tzv. radničkim amandmanima na Ustav SFRJ.

Neukost, nepismenost, javašluk, patrijarhalnost, pompeznost političkog birokrate, promašaji, neracionalnost i nepravde etatističkog upravljanja, neorganiziranost i pasivnost radničke klase, pokraj njezine skoncentriranosti na osiguranje i obranu egzistencijalnog minimuma koji joj često nije zagarantiran, neposlovnost i primitivnost dijela sadašnjeg personala koji organizira proizvodnju i

poslovanje, nedovoljna primjena nauke i inovacija — sve su to pojave na koje upiru prstom zagovornici tehnokratske orijentacije u nas, smatrajući da nas jedino elita onih koji znaju i umiju upravljati proizvodnjom, praviti poslove i »mlatiti pare« može izvući iz krize privrednog i društvenog razvoja i definitivno udaljiti od opanaka i pastirskog načina života.

Za njih je socijalizam to, a svi drugi socijalistički postulati su zastarjeli, nerealni, naivni, i treba ih prepustiti profesionalnim »ideolozima« i »tamburašima«. U tom smislu je karakteristično i veličanje i zagovaranje velikih proizvodnih i tehničkih sistema u nas, kao da su oni sami po sebi dovoljni za socijalizam.

Nitko pametan ne bi trebao biti protiv velikih sistema, protiv velikih koncentracija sredstava i kadrova, ali i njihove mobilnosti. To je jedan od osnovnih preduvjeta razvoja proizvodnih snaga u nas. Međutim, nama su potrebni veliki sistemi, u kojima će biti razvijeno samoupravljanje i u kojima će većina proizvođača vršiti odlučujući utjecaj odozdo a ne da njome manipuliraju »štabovi« i »timovi« na vrhu. Ne trebaju nam ni veliki sistemi koji će se postavljati kao monopoli, niti veliki sistemi koji će počivati na sprezi birokratskih vrhuški u njima i republičkih i drugih birokracija izvan njih, na ambiciji da se monopoli postave

kao stubovi zaokruženih nacionalnih, odnosno republičkih privreda.

Ako ne vodimo računa o socijalističkom samoupravnom karakteru tzv. velikih sistema, onda je dovoljno da u njihovom organiziranju i vođenju preuzmемо iskušane recepte kapitalističkog društva.

Tehnokratska ideologija nesumnjivo je ideologija građanskog društva, čija bi pobjeda u nas poništila i onemogućila socijalističke tekovine, a našu bi privredu i društvo gurnula u naručje velikih inozemnih centara tehnološke, a time i političke moći.

Događa se da naši ljudi idu na Zapad i pod firmom samoupravljanja propovijedaju upravo recepte o organizaciji proizvodnje na tehno-kratsko-menadžerskim osnovama, a samoupravljanje prikazuju kao puku participaciju. Razumije se, da onda dobivaju odgovore od naprednih i time iznenađenih ljudi na Zapadu: ne prodajte nam takve ideje, mi smo ih davno iskušali. A tehno-kratska rješenja i na Zapadu već izazivaju očaj i glavobolje kapitalističke klase, jer svojim krajnjim konsekvencijama dovode u opasnost i to društvo, pa odatle i toliko traganje za participacijom (a daka-ko mi moramo znati da su kapitalistička participacija i naše samoupravljanje dvije duboko različite pojave).

U nas nije izgubila na težini utjecaja ni *ideologija etatizma*, sa svim njezinim praktično-političkim derivatima. Njezin je movens snažna nadnacionalna, ili pak nacionalna, ali centralistički uređena i kao nacionalna, država koja upravlja privredom i kontrolira kulturu, određuje stupanj slobode i demokracije, otklanja sve probleme društva i garantira pravdu i jednakost.

Što su naši društveni problemi veći, a i nezadovoljstva ljudi, usprkos općem napretku u civilizaciji i standardu, izrazitija, to i masovna svijest koja priželjkuje strogu i mudru ruku reda i mira može jačati.

Stoga na žilavost i opasnost te ideologije, kao i na snagu njezinih protagonista u našem društvu moramo također računati na dugi rok. Socijalnu osnovu etatističke svijesti i njena reproduciranja čine, kao što svi znamo, društvene strukture koje se naslanjaju na neprevladanu praksu birokratskog monopola i dušebrižništva, ili koji gube privilegije koje su stekle na takvom monopolu. A uslijed mnoštva historijskih i aktuelnih razloga, ona se može naslanjati i na raspoloženja nezadovoljstva u narodnim masama, koje može obuzeti jača nevjerica u socijalistički samoupravni put društvenog razvitka ako zastoji, kolebanja na tom putu izazivaju dublje i šire društvene poremećaje.

Tipični politički izrazi takve svijesti i raspoloženja su neostaljinistički vapaji i pritisci, kao i drugi oblici političkog konzervatizma, koji se inspirira neprevladanim sektaškim i dogmatskim shvaćanjima o ulozi države i partije u našem socijalističkom društvu i koji kriterije prošlih etapa našeg društvenog razvitka primjenjuju na današnju etapu.

Mi moramo računati na opasnost neostaljinizma ne radi samostrašivanja, već radi odlučne orijentacije na deetatizaciju i debirokratizaciju društva, na konačno prevladavanje svijesti i odnosa koji vuku na državno-partijski monopolizam i na socijalizam čvrste ruke.

Potrebno je stoga da protresemo učmale bunekere neostaljinizma i kominformovštine, iz kojih stalno na nas pripucavaju ne baš rijetki protagonisti dogmatizirane i konzervativne svijesti i nude nam eventualnu birokratsku diktaturu kao tobože jedini autentični socijalizam, a same sebe kao bogomdane spasioce.

Snage etatizma održavaju se na odvojenosti sredstava i dohotka od proizvođača i radnih ljudi. One se u preobraženim oblicima koncentriraju u otudene centre ekonomske i društvene moći; one se pouzdavaju u svoje još očuvane monopole i u svoju arbitrarnu ulogu tamo gdje samoupravlja-

njem ta uloga još nije nagrižena i razorena (a nije u mnogo slučajeva).

U otuđenim centrima ekonomske moći danas se prožimaju, povezuju etatizam i tehnobirokrazizam, što nije ni čudo, jer im je bit ista, uzurpacija odlučivanja u društvu, tendencija razvlašćivanja radničke klase i radnih ljudi.

Rekao bih i to da su danas dominantne tendencije republičkih etatizama i da se značajna društvena sredstva, u sklopu tih tendencija, nalaze u gotovo privatnom vlasništvu određenih političko-birokratskih grupa.

Naoko je paradoksalno da se uz tendencije preobraženog etatizma i tehnobirokrazizma ušančenog iza kulisa formalnog samoupravljanja danas javljaju *tendencije propagiranja i širenja liberalne demokracije* u našem društvu, pa i u Savezu komunista.

Mnogi u afirmiranju liberalne demokracije vide i jedinu mjeru i jedino iskušenje našeg socijalističkog puta. Samoupravljačku demokraciju pak smatraju fetišom, tlapnjom i prijevarom. Ona ili nije moguća, ili nije potrebna. Jedino je liberalna demokracija dostojna čovjeka, uvažava ga i odgovara ljudskoj prirodi. U njezinom punom procvatu završava historija, jer čovjek realizira svoje prirodno pravo, u borbi za čije je priznanje i niklo građansko društvo. Budući da je liberalna

demokracija najrazvijenija u demokratskim republikama i monarhijama Zapada, mi nemamo drugi zadatak nego da je recipiramo, presadujemo, nje-gujemo u još primitivnim uvjetima balkanske hajdučije i otimačine.

Veliki sistemi, kao poligoni tehnobirokratske efikasnosti u privredi, a liberalna demokracija kao njihova kulisa u politici za mnoge čovjekoljupce u nas jedina su moguća dostignuća našeg društva, ako ono neće da ga proguta kaakov azijski despotizam, ili da samo sebe uguši u historijskom naslijeđu balkanskog provincijalizma. Zapravo, ti nam čovjekoljupci nude nekakvu socijaldemokratizaciju i Saveza komunista i našeg društva.

Doduše, naši propagatori liberalne demokracije pri tom previđaju da je taj veliki mit Zapada ne samo faktično bio i ostao izraz kapitalističke dominacije i prema unutra i prema vani, već i da ga se danas i mnogi kapitalisti odriču kao mita.

Ako smo marksisti, znamo dakako za historijsku ograničenost liberalne demokracije. U njoj ljudska većina samo prividno odlučuje, a danas su njezini oblici uglavnom i najprikladniji oblici manipulacije i represije, iza kojih stoje vlasnici kapitala.

U nas postoji slična tendencija: kao što vlasnik kapitala nudi i dozvoljava demokratske igrarije i formalne slobode, sve dok doista nije ugro-

ženo njegovo pravo vlasništva nad kapitalom, tako i u nas tehnostrate i njihovi glasnogovornici u partijskoj politici i u javnom mnijenju nude obilje demokracije pod uvjetom da se ih seпусти da u pozadini mirno upravljaju sredstvima i donose ključne odluke, da promiču svoje grupno vlasništvo. A u mnogo je navrata rečeno: onaj tko upravlja proširenom reprodukcijom, vlada i društvom.

Stoga mi se čini da je jedan od krupnih zadataka najprogresivnijih snaga u Savezu komunista i društvu, kada se radi o bitkama na idejnom frontu, i u tome da ukazuje na himeričnost liberalne demokracije kao naše perspektive i na potrebu da sve što je liberalna demokracija pozitivno dala bude apsorbirano samoupravljačkom socijalističkom demokracijom, u kojoj odumire političko posredništvo između udruženog rada i društvenih sredstava.

Nacionalizam je, dakako, ideologija koja nas najviše potresa u posljednjim godinama, a daleko smo od prilika u kojoj neće postojati njezini društveni korijeni i uzroci, protagonisti, pristaše i teze, i to u svim njezinim političkim manifestacijama, u rasponu od velikodržavnog unitarizma i hegemonizma do ekstremnog nacionalističkog separatizma. Mi smo u Hrvatskoj, uslijed poznatog stjecaja okolnosti, posebno osjetili praktične po-

sljedice njezina prodora. To je zapravo najopipljivija i, po mogućnosti utjecaja na mase, najopasnija ideologija restauracije starog klasnog društva ili pak učvršćenja birokracije pod firmom odbrane i promicanja nacionalnih interesa.

Nacionalizam je jače i otvorenije stupio na javnu pozornicu našeg političkog života u uvjetima kada je etatizam postao duboko dezintegrativan i kada birokracija i povlašteni slojevi, u strahu pred dubljom samoupravnom reformom, pribjegavaju i formulama i postupcima iz arsenala naše predsocijalističke prošlosti, za koje smo mislili da su samom političkom pobjedom socijalističke revolucije konačno prevladani.

Došlo je do spoja »starog« nacionalizma koji nose malograđanski slojevi, segmenti tradicionalističke inteligencije, ostaci poraženih nacionalističkih pokreta iz novije prošlosti, posustali i politički kompromitirani pojedinci iz našeg vlastitog pokreta, i »novog« nacionalizma, koji se rodio iz ambicije birokracije da bude advokat vlastite nacije — kada više ne ide sa jednom unitarnom državom, i da joj ponudi nacionalnu državu nasuprot nadnacionalnoj državi, kao onu formu u kojoj će birokratska pozicija ostati neokrnjena, i čak i ojačati.

Iako je politikom Saveza komunista Jugoslavije u posljednje vrijeme smanjen politički prostor

za ofanzivu nacionalizma, politička bitka s njime nije posvuda provedena javno, otvoreno i beskompromisno. Smatram da je istinita ocjena da je nacionalizam politički razobličen, ali ne i idejno-teorijski dovoljno razjašnjen.

Mi moramo znati da nacionalizam, bilo onaj u hegemonističkim i velikodržavnim sadržajima, bilo onaj otvoreno šovinistički i genocidan, niče i iz prosječne društvene svijesti mase ljudi, koja se napaja tradicijama nacionalističkih predrasuda, mitologija i racionalizacija.

U samom Savezu komunista ima i bit će još dugo prikrivenih najrazličitijih nacionalista i ljudi koji prema nacionalizmu iz najrazličitijih razloga i pobuda nisu otporni. Svaka nova, jača i žešća kriza u razvoju našeg društva, u društvenim proizvodnim odnosima, izbacivat će na površinu i nacionalističke snage i svijest, i utoliko, usprkos političke pobjede nad ovim ili onim konkretnim nacionalizmom u nas, borba protiv nacionalizma ostaje trajni idejno-politički zadatak Saveza komunista, i to podjednako u svim nacionalnim i društvenim sredinama.

Savezu komunista grdno se osvetilo što je u proteklom razdoblju zapuštao teorijsku, idejnu ofanzivu protiv nacionalističke ideologije i što je podjednako odlučno, otvoreno i argumentirano

nije vodio u svim nacijama i sredinama. Čini se da ni danas tu slabost nije prevladao.

U našem je društvu posljednjih godina, kao uostalom i u svijetu, na djelu i »nova ljevica«. Usprkos heterogenosti radova nove ljevice i sve različitosti njezinih inspiracija i pobuda, činjenica je da se ona javlja kao reakcija na određenu posustalost, nedosljednost, pa i sklerozu tradicionalnih organizacija ljevice, na njihovo sporo prilagođavanje revolucionarnim potencijalima današnjice.

Tragajući za »novim« revolucionarnim snagama, »nova« ljevica traži svojevrzne odgovore na pitanja koja muče »staru« ljevicu.

Pojedine formacije nove ljevice pretežno imaju zajedničko i to da gube vjeru u revolucionarne potencijale, motivacije i sposobnosti radničke klase, smatrajući je definitivno prilagođenom kapitalističkom ili birokratsko-socijalističkom sistemu i na ovaj ili onaj način korumpiranom klasom, čija je svijest dezintegrirana i koja je i sama zaokupljena ambicijom da se pretopi u »srednju klasu«.

Nova ljevica stoga najčešće propagira oslanjanje na tzv. marginalne društvene slojeve, na radikalne dijelove mlade generacije, na neprilagođenu humanističku inteligenciju i na diskriminirane rasne i nacionalne manjine. U svjetskim

razmjerima ona se najviše pouzdava u revolucionarnost narodnih masa trećeg svijeta.

No, mi moramo respektirati i poštovati i onu novu ljevicu koja je uvrijeristička, antibirokratska, istinski revolucionarno angažirana, a kojoj pripadaju i neki najugledniji intelektualci i humanisti našeg vremena.

Naša »nova ljevica«, u rasponu od protestnog odbacivanja postojećih institucija i kulture kroz hipijevsku refleksiju i dokolicu, pa do radikalnih grupa koje borbeno istupaju protiv sadašnjeg našeg političkog poretka s anarhističkih i trockističkih pozicija, ima to zajedničko da priznaje samoupravni socijalizam kao humanističku perspektivu, ali osporava da se u nas doista ostvaruju, ma i u početnom stupnju, oblici istinskog samoupravljanja. Dakako, mnogo je toga što u nas radi i pokušava nova ljevica ili iluzija ili poza. I jedno i drugo treba joj donekle praštati, a naročito iluzije.

Ne treba precjenjivati njezinu snagu i njezine šanse, ali Savez komunista mora jasno definirati svoj pristup prema njezinom djelovanju i javljanju, pogotovu u svjetlu činjenice da ona može lažnim avangardizmom privući dijelove mlade generacije i da pokazuje tendencije konstituiranja u opozicione centre političke moći, koji Savezu komunista i cjelokupnoj njegovoj politici izriču presude bez priziva.

Savez komunista ne može priznati nikakve tendencije političkog organiziranja mimo njega i protiv njega, pa ma o kako žestokoj revolucionarnosti se radilo. Kao komunisti dužni smo da djelujemo u duhu spoznaje, da oslobođenje radničke klase mora i može biti djelo jedino same klase, a ne nikakvih zavjereničkih grupica koje vjeruju u »nove« snage revolucije.

S druge strane, Savez komunista mora davati prostora revolucionarnom patosu i nezadovoljstvu i naše stvaralačke inteligencije i naše mlade generacije — u svojoj politici, u svom programu, svojoj revolucionarnoj dosljednosti i borbenosti. On taj patos i to nezadovoljstvo treba i da respektira i da prihvaća, ali na liniji svog programa i u sklopu organiziranih socijalističkih snaga koje slijede taj program.

Bilo je i ima u Savezu komunista obilje sektaštva i olakog diskvalificiranja ljudi i pojava koje opravdano ili neopravdano vežemo za novu ljevicu. Istupajući protiv lažnog avangardizma, komunisti će biti uspješni jedino ako priznaju istinski avangardizam i ako su prije svega oni sami istinski avangardisti. Opasna je tendencija da se svaku kritiku i svako nezadovoljstvo Savezom komunista, a pogotovo postupcima i odlukama njegovih pojedinih rukovodilaca, pa i cijelih rukovodstava, guši kao neprijateljsku, opozicionu, tobo-

že lažnu i zlonamjernu s tobože lijevih ekstremističkih pozicija, kao i da se u lažne avangardiste i smutljivce trpa i ozbiljne i marksizmu privržene ljude. Uopće, moramo imati mnogo više sluha za sve što je lijevo, za lijevu misao, za lijevo u kulturi, za lijevu inteligenciju, pa i za novu ljevicu u našim prilikama. Primitivni antiintelektualizam i sklonost beznadnih konzervativaca, kojih u našem komunističkom pokretu, na žalost, ima dosta, da na toj osnovi love vještice, a ako bi ih Savez komunista tolerirao, mogu nanijeti neprocjenjive štete našoj komunističkoj akciji protiv političke i intelektualne desnice, koja je i jača i opasnija od svakog ljevičarenja. Ali, mi moramo držati jasnu demarkacionu liniju i prema lijevoj frazi i lijevoj pozi, prema nastojanjima da nam se neodgovorni politički pamfleti podastiru kao vrhunski dometi marksističke misli.

Tuđim ideologijama, čiji su nosioci i pod čiji utjecaj padaju mnogi članovi Saveza komunista, ne možemo parirati time što ćemo samo konstatirati da su tuđe, da su reakcionarne, da su klevetničke, da ne stoje, da nemaju pravo, i nećemo ih potisnuti zabranama, represijama, izbjegavanjem rasprava o najosjetljivijim pitanjima našeg društva, pa ni oduzimanjem riječi svugdje i uvijek našim političkim protivnicima.

Mi komunisti moramo se postavljati ofanzivno, a ne defanzivno, i moramo kao najuspješniju metodu praktimirati javna suočavanja i argumentiranu polemiku i međusobno i sa onima koji misle u osnovi suprotno od nas. To je najbolja metoda kojom su komunisti uvijek u svim prilikama postizali najviše, a pogotovo bi je morali njegovati danas kada su na vlasti.

Najefikasnije ćemo se tim ideologijama suprotstavljati dosljednim razvijanjem prakse samoupravljačkog socijalizma i dosljednom revolucionarnošću Saveza komunista, uključujući i njegovu istinsku samokritičnost.

